

здобує її власними силами. Він заперечує проти того, що знатність предків є основою для власної честі людини: „Не всякі досконалість, які є нашими природними чи придбаними нашими силами; отже, знатність предків не повинна служити нам за честь” [5, с. 100]. Головне, на його думку, полягає не так у природних, як надбаних якостях людини.

Завершуючи аналіз поглядів Я. Козельського зазначимо, що вагому роль у формуванні в людині моральних якостей він відводив освіті, тому, наскільки людина розуміє, що є добро, а що є зло, в чому полягає добродієність і протилежні їй риси. Проте, окреслюючи навчальні і виховні заходи, запровадження яких має сприяти набуттю високих якостей, сам він не сподівався на практичну їх реалізацію в умовах тогочасного суспільства. Вже сама постановка проблеми про необхідності зв'язку цих питань з діяльністю громадських училищ висувала вимогу запровадження нового законодавства, хоча б у галузі освіти.

Перспективою подальших пошуків убачаємо проблему філософії дитинства у спадку педагогів-мислителів XVII – XX століть.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Вольтер Ф.-М. Філософские повести / Франсуа-Мари Вольтер. – М. : Гос. Изд-во худ. л-ры, 1953. – 318 с.
2. Коган Ю. Я. Просветитель XVIII века Я. П. Козельский / Ю. Я. Коган. – М. : Изд-во АН СССР, 1958. – 187 с.
3. Ніколенко Л. Ф. Психологічні погляди Я. П. Козельського / Л. Ф. Ніколенко // Нариси з історії вітчизняної психології (XVII–XVIII ст.). – К. : Рад. школа, 1952. – С. 188–200.
4. Українська педагогіка в персоналіях : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. : в 2 кн. / [укл.: Сухомлинська О. В., Дічек Н. П., Самоплавська Т. О. [та ін.] ; за ред. О. В. Сухомлинської]. – К. : Либідь, 2005. – Кн. 1. X–XIX ст. – 624 с.
5. Козельский Я. Философические предложения : сочиненные надворным советником и Правительствующаго Сената Секретаремъ Яковомъ Козельскимъ / Яков Козельский. – СПб., 1768 г. – 225 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Кочубей Тетяна Дмитрівна - проректор з науково-педагогічної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальної педагогіки, соціальної роботи та історії педагогіки.

Коло наукових інтересів: філософія дитинства, історія педагогіки, порівняльна педагогіка.

УДК 159. 923: 373.1

АКМЕОЛОГІЧНА МОДЕЛЬ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Наталія МАЧИНСЬКА (Львів)

Постановка проблеми. Педагогічна діяльність – один із професійних видів діяльності, який потребує постійного особистісного зростання фахівців, удосконалення професійної майстерності, шліфування індивідуальних практичних умінь і навичок, оновлення та поглиблення теоретичної основи практичного досвіду педагога. Особистісне та професійне зростання фахівця – один із аспектів дослідження акмеології.

Акмеологія (від давньогрецького акме – квітуча сила, вершина) – наука про досягнення людиною найвищих вершин у життєдіяльності та самореалізації творчого потенціалу, який є основою загальнолюдських потенційних можливостей особистості. Наукові передумови акмеології були закладені ще в 144 р. до н.е. Апполонором, представником Олександрійської школи, який визначив дану науку як найвищий щабель розвитку, як кульмінацію діяльності і ввів латинське визначення «акме» – розквіт. В античності з акме ототожнювався творчий, продуктивний, зрілий стан духу – стан творчого піднесення і натхнення, коли в людині прокидаються вищі сили [1].

Боятися треба не смерті, а порожнечі життя

Бертольд Брехт

Уперше поняття «акмеологія» введено М. Рибниковим 1928 року для визначення особливого розділу вікової психології – дорослості й зрілості. Однак уже в ті роки поняття «дорослість» і «зрілість» чітко розмежовувались. Цей період охоплює вік від 18 до 55-60 років і характеризується завершенням загально-соматичного розвитку і статевого дозрівання, досягненням оптимізації фізичного розвитку статевого дозрівання, досягненням оптимізації фізичного розвитку, а також високим рівнем інтелектуальних, творчих і професійних досягнень [2].

Структура психофізіологічного розвитку дорослих поєднує періоди піднесення, спадів і стабілізації функцій. Це суперечливий процес, характерними особливостями якого є як найскладніші утворення (інтелект, логічні і мнемічні функції), так і найелементарніші (теплоутворення, метаболізм, різномірності особливості психомоторики). Зрілий вік є періодом професійного життя людини. Постановка життєвих цілей ґрунтується на принципах та ідеалах, визначених на

попередньому етапі, а також на життєвих планах людини. Труднощі, що супроводжують певні етапи життя, долаються бажанням самої людини розвиватися, ставати більш зрілою і відповідальною. Зріла особистість у ході розвитку самостійно обирає чи змінює зовнішню ситуацію свого розвитку, а завдяки цьому змінює і себе. Таким чином, у період дорослості відбувається посилення соціального розвитку особистості, включення її в різні сфери суспільних відносин і діяльності. При цьому процес особистісного розвитку залежить від рівня соціальної активності і ступеня продуктивності самої людини [3].

Акмеологія як наука містить нові можливості розгляду професійного становлення фахівця будь-якої галузі з позиції оволодіння ним «акме» – умов досягнення більш високих ступенів розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Акмеологія – інтегративна наука, що досліджує закономірності творчості, досягнення людиною вершин професіоналізму у діяльності. На сьогодні у галузі педагогічної акмеології досягнуто певних здобутків, зокрема: окреслено основні підходи та тенденції у вивченні суті і особливостей професіоналізму в цілому (Б.Г.Ананьєв, А.А.Бодальов, В.А.Бодров, Є.М.Іванова, В.Д.Шадріков) та професіоналізму педагогічної діяльності зокрема (І.Д.Багаєва, А.О.Деркач, Н.В.Кузьміна, В.В.Панчук).

«Акме» – багатогранне поняття, воно є головним у дисципліні «акмеологія». Необхідно підкреслити, що в сучасних умовах поняття «акме» витлумачується неоднозначно. Дослідники розглядають поняття «акме» як сутність, що розуміється як внутрішня загальна відносно стійка пізнавана мисленням підстава явищ і характеризується основною вершинною ознакою, що виявляється в наступних властивостях, які розкривають сутність визначення «акме», як: вищий ступінь чого-небудь; вищий ступінь розвитку; вершина, сила, що квітне, досконалість; вершина як зрілість усього; вершина досконалості в людині; вершина, розквіт здібностей людини; вершина як фізична, особистісна і суб'єктивна зрілість людини; вершина в обраній професійній діяльності; вершина як результат діяльності; вершина як реалізація творчих здібностей; вершина досконалості і могутності, можливостей [4].

Мета статті – проаналізувати різні структури моделі сучасного педагога та обґрунтувати структуру моделі педагога в контексті акмеологічного підходу.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах прикладна (галузєва) акмеологія розглядає шляхи досягнення результату в галузях наукового знання, зокрема в таких, як

професіональна, політична, військова, педагогічна, управлінська акмеологія, акмеологія освіти та ін. Виникнення прикладної акмеології було зумовлено пошуком шляхів інтеграції психології, педагогіки та галузі спеціальних знань, що викладалися. Сучасна педагогічна акмеологія є найбільш розвинутим напрямом прикладної акмеології. Розвиток саме педагогічної акмеології послужив значним імпульсом для становлення загальної акмеології та її прикладних наук. Слід зазначити, що педагогічна акмеологія виникла порівняно недавно на межі природничих, суспільних та гуманітарних дисциплін і вивчає феноменологію, закономірності і механізми розвитку людини на ступені її зрілості і особливо при досягненні нею найбільш високого рівня у цьому розвитку, а також, у більш вузькому розумінні – процес оволодіння людиною професією.

Педагогічна акмеологія – новий науковий напрям дослідження, предметом вивчення якого є професійне становлення педагога, досягнення ним вершин у професійній діяльності, шляхи і способи удосконалення як професіонала. Головним результатом роботи педагога є наявність позитивних якісних змін в: оволодінні уміннями, знаннями та навичками, що відповідають освітнім стандартам, які прийняті в суспільстві; формування якостей особистості, які необхідні для активної життєдіяльності особистості в суспільстві [5].

Професіоналізм – основоположна категорія акмеології, яка повністю відповідає вимогам принципу акмеології – єдності особистості та діяльності. Це дві сторони одного і того ж явища, категорії, які відображають поєднані властивості. Однак, на різних етапах розвитку професіоналізму одна із сторін професіоналізму (особистість або діяльність) буде домінувати.

Професіоналізм педагога найбільшим чином виявляється у вирішенні протиріч сучасної освіти, серед яких:

- необхідність навчати молодь жити в світі, який постійно видозмінюється;
- освіта має бути вузькоспеціальною, тому що неможна обійняти все, але такий фахівець погано перенавчається, важко орієнтується у міжпредметних знаннях, йому складно знайти спільну мову із фахівцями іншого профілю;
- навчання має бути предметним, тому що воно копіює, повторює організаційну структуру науки; однак предметне навчання заважає цілісності сприйняття світу;
- чим більше вимог висувається до освіти, ти більший розрив між сильними та слабкими студентами;

- освіта повинна бути дорогою, щоб бути якісною, й одночасно має бути дешевою, щоб бути доступною;
- освіта має бути добровільною, тоді вона буде максимально ефективною; водночас освіта має бути обов'язковою, тому що некомпетентність стає соціально небезпечною;
- жити добре хочеться зараз, сьогодні, але вкладення у майбутнє вимагає обмежень у теперішньому [6].

Таким чином, готовність педагога здійснювати пошук шляхів для вирішення суперечливих положень і трактувань сучасної освітньої системи можна вважати необхідною складовою його сформованого професіоналізму.

У контексті сформованості професіоналізму педагога слід зазначити, що головні акценти розвитку освіти України спрямовані на підвищення якості освіти та її інноваційний розвиток. Якість освіти – соціальна категорія, яка визначає: стан та результативність процесу освіти в суспільстві, його відповідність потребам та очікуванням суспільства (різних соціальних груп) в розвитку та формуванні громадянських, побутових та професійних компетенцій особистості [7].

Ми вважаємо, що якість освіти та соціальна зрілість випускника школи є не тільки взаємообумовленими, але й необхідними складовими професійного зростання педагога в контексті акмеологічного підходу.

Показники соціальної зрілості випускника школи охоплюють: системність знань про оточуючий світ; знання про людину; стійкий професійний вибір і високу мотивацію досягнення життєвого успіху; здатність до саморегуляції поведінки; адаптацію в соціумі та саморегуляція в діяльності; готовність до збереження свого здоров'я в інтенсивних умовах навчання та праці; готовність до створення здорової сім'ї; відповідальність за прийняття рішень у статевому житті; стійку соціально-моральну орієнтацію; громадянську позицію; високий духовно-моральний потенціал розвитку особистості [8].

Ми вважаємо, що професійна компетентність педагога – інтегроване поняття, яке включає: світоглядні позиції особистості, глибоку обізнаність і практичні уміння в обраній галузі діяльності, розвинені професійно-значущі якості, побудований на цьому фундаменті авторитет.

У контексті акмеологічного підходу, спираючись на професійну компетентність як необхідну складову професіоналізму педагога, вирізняють різні підходи до структури моделі педагога.

Зокрема, акмеологічна модель педагога (за Максимовою В.М.) включає такі складові:

професійна зрілість; особистісна зрілість; духовна зрілість та акмеологічна позиція педагога [9].

Акмеологічна модель педагога, розроблена вітчизняною дослідницею Г.С.Даниловою, містить такі компоненти:

I – компетентність (психолого-педагогічні й соціальні знання, теоретико-практичні й методичні знання, педагогічні вміння, педагогічні здібності);

II – особистісна орієнтація (самореалізація у контексті акмеологічної моделі «Я-компетенція» в динаміці від «Я-реальний» до «Я - перспективний (ідеальний)»);

III – морально - духовна культура (моральна свідомість, моральна діяльність, моральні стосунки) [10].

Спираючись на теоретичний аналіз досліджуваної проблеми, беручи до уваги запропоновані нам різні структури акмеологічних моделей педагога та використовуючи здобутки експериментальних досліджень, ми пропонуємо педагогам деякі напрями підвищення власної професійної компетентності:

1. Постійно піднімати власний рівень рефлексії, запитуючи себе в контексті виконання педагогічної діяльності: навіщо? що саме? чому так? що необхідно робити? як це роблять інші? які є рекомендації з цього приводу? як можна оцінити мою педагогічну діяльність? що мені особисто необхідно зробити для підвищення рівня педагогічної майстерності?

2. Удосконалювати педагогічну майстерність, підвищувати рівень професійної компетентності через систему методичної роботи навчального закладу, який повинен базуватися на індивідуальному підході, гнучке використання різних форм і методів роботи з педагогами.

3. Займатися самоосвітою – необхідною власною цілеспрямованою пізнавальною діяльністю. Самоосвіта педагога – умова його успішної професійної діяльності, основними мотивами якої є: щоденна робота з інформацією; бажання творчості; стрімкий ріст сучасної науки, особливо психології та педагогіки; зміни, які відбуваються в житті суспільства; конкуренція; суспільна думка; матеріальне стимулювання; інтерес – вчитися просто дуже цікаво. Умови здійснення самоосвіти: здійснюється добровільно; свідомо; планується, керується та контролюється самою людиною

4. Постійно відстежувати результати своєї роботи, користуючись напрацьованою системою самомоніторингу.

Проведене дослідження дає змогу обґрунтувати орієнтовану структуру акмеологічної моделі сучасного педагога, подану нами на рис. 1.

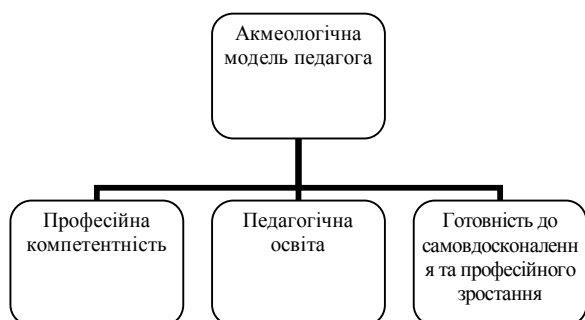

Рис. 1. Структура акмеологічної моделі педагога.

У педагогічній акмеології застосування моделей не обмежується тільки дослідницькими цілями. Моделювання активно застосовується при розробці програм чи індивідуальних планів особистісно-професійного розвитку. Такі моделі зазвичай орієнтовані на застосування методу ігromodelювання.

Можемо однозначно стверджувати, що створення загальних методичних основ акмеологічного моделювання є важливою і перспективною проблемою акмеології.

Висновки. Таким чином, професіоналізм педагогічної діяльності – це мистецтво педагога формувати у студентів готовність до ефективного розв’язання завдань у практичній професійній діяльності засобами свого предмета (спеціальності) у чітко визначений період діяльності навчально-виховного процесу. Професіоналізм педагога – складне динамічне явище, зумовлене багатьма чинниками, зокрема і моделлю педагога, яка пропонується для реалізації різними типами вищих навчальних закладів. Базовий критерій професіоналізму педагогічної діяльності, який визначається здатністю студентів творчо використовувати отримані знання, вміння і навички для розв’язання фахових і особистісних завдань, слугує основою акмеологічної моделі сучасного педагога.

Окремими напрямками подальшого дослідження вбачаємо пошук та впровадження практичних заходів у педагогічну підготовку майбутніх фахівців, спираючись на теоретичні основи та

прикладні аспекти педагогічної акмеології – інтегративної науки, основним предметом дослідження якої є досягнення професіоналізму в обраній галузі діяльності.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Чанышев А.Н. Курс лекцій по древней философии. – М.: Высшая школа, 1982. – 374 с.
2. Фонарев А.В. Формы становления личности в процес ее профессионализации // Вопросы психологии. – 1997. - № 2. – С.88-94.
3. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. – М.: Наука, 1977. – 380 с.
4. Лівшун О. В. Акмеологічні особливості професійної готовності майбутнього вчителя // Олександр Володимирович Лівшун: Електронний ресурс: режим доступу: <http://lib.khnu.km.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1590/1/2.doc>
5. Вакуленко В. Педагогічна акмеологія: досягнення і проблеми / Валентина Вакуленко // Філософія освіти, № 3 (5), 2006. – С. 124-133 : Електронний ресурс: Режим доступу: <http://www.philosophy.ua/lib/8vakulenko-fo-3-5-2006.pdf>
6. Казанская В.Г. Психология и педагогика. Краткий курс. – СПб: Питер, 2008. – 240 с.
7. Романенко Ю.А. Сучасне поняття «якість вищої освіти» // Ю.А.Романенко: Електронний ресурс: // Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp16/Romanenko_t.pdf
8. Кратко А.А., Якуба Е.А. Соціологія: Конспект книги Якуба Е.А. Соціологія: Х.: Константа-Київ, 1996-1998. – 192 с.
9. Максимова В.Н. Акмеология последипломного образования педагога / В.Н. Максимова, Н.М. Полетаева. – СПб. : Изд-во ГНУ "ИОВ РАО", 2004. – 226 с.
10. Данилова Г.С. Акмеологічна модель педагога в XXI столітті // Рідна школа. - 2003. - №6. - С. 6-9.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА.

Мачинська Наталія Ігорівна – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки Львівського державного університету внутрішніх справ.

Коло наукових зацікавлень: професійне зростання педагога, формування готовності до самоосвіти та навчання упродовж життя у магістрантів у процесі професійно-педагогічної підготовки, акмеологічна модель педагога вищої школи.

УДК 378.015.311

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНОЇ СВОБОДИ МАЙБУТЬОГО ФАХІВЦЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ВНЗ

Алла РАСТРИГІНА (Кіровоград)

Постановка проблеми. Приведення вітчизняної вищої освіти у відповідність до вимог нового закону «Про вищу освіту», який на думку фахівців, є першою реальною реформою,

що дозволяє подолати пострадянські рецидиви й дійсно опинитись в іншій реальності, потребує підготовки фахівців, здатних до демократичних форм організації влади й управління,